

KvVM Természetvédelmi Hivatal
FAJMEGŐRZÉSI TERVEK

Ezüstsávós szénalepke
(*Coenonympha oedippus*)

2004

Kiadó: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal, 2004

Összeállította: dr. Bálint Zsolt, Máté András

Borítófotó: Máté András

Témafelelős a KvVM Természetvédelmi Hivatalnál: Schmidt András

Témafelelős az összeállítást koordináló nemzeti park igazgatóságnál: Szelényi Gábor
(Duna–Ipoly Nemzeti Park)

Felelős kiadó: Haraszthy László

Jóváhagyta: dr. Persányi Miklós miniszter

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
2. Háttérinformációk	5
2.1. Általános elterjedés és helyzet.....	5
2.2. Magyarországi elterjedése és az állomány nagysága.....	5
2.3. Ökológia.....	6
2.4. Veszélyeztető tényezők és kezelési javaslatok	7
2.4.1. Cserjésedés	7
2.4.2. Kaszálás	7
2.4.3. Kiszáradás.....	7
2.4.4. Gyomosodás	8
2.5. Természetvédelmi státusz	8
2.6. Szakértők listája	8
3. A cselekvési program céljai	9
3.1. Jogszabályi, intézményi és pénzügyi intézkedések megalapozása.....	9
3.2. Konkrét fajvédelmi intézkedések és azok célja	9
4. Összefoglalás.....	11
4.1. Jelenlegi helyzet és feladatok.....	11
4.2. Veszélyeztető tényezők.....	11
4.3. Természetvédelmi célkitűzések	11
4.4. Jogi státusz és a biológiai ismeretek szintje.....	11
4.5. A fajmegőrzési program megállapításainak alkalmazása a természetvédelmi gyakorlatban.....	12
5. Jegyzetek, irodalmi hivatkozások	13

1. Bevezetés

Az ezüstsávós szénalepke, (*Coenonympha oedippus*, 1787) az Európai Unió Élőhelyvédelmi irányelvének II. mellékletén szereplő, a Berni Egyezmény hatálya alá tartozó faj, és szerepel a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Program minimális programjába felvett fajok között ⁽¹⁾.

1982 óta védett és a magyarországi Vörös Könyv ⁽²⁾ a „közvetlenül veszélyeztetett” (a kipusztulás közvetlen veszélyébe került) állatok csoportjába sorolja. A faj hazánkban 2001 óta fokozottan védett, eszmei értéke 100.000 forint ⁽³⁾.

Az ezüstsávós szénalepke Magyarországon ún. maradvány-faj: annak a hajdani mocsarakban-láprétekben gazdag, vízfolyásoktól szabdalt ligetes tájnak a nappalilepkéje, amely hajdan jellemezte egész Pannóniát: a Kisalföldet és a Duna-Tisza közét, benne a mára kipusztult magyar sakktáblalepkével (*Melanargia russiae*), az egyre ritkuló Metelka-medvelepkével (*Rhyaroides metelkana*) és a magyar madártan „címermadarával”, a túzokkal (*Otis tarda*). Ez a táj, és benne a természetnek ez a páratlan közössége nemcsak Európa-szerte, hanem hazánkban is eltűnőben van. Megőrzése nemcsak nemzeti érdek, hanem nemzetközi kötelezettség is.

A fajmegőrzési program célja megőrizni és megerősíteni a hazai ezüstsávós szénalepke állományokat, amelyek jelenleg csak az Ócsai Tájvédelmi Körzet területén találhatóak, majd megfelelő élőhely-rekonstrukciót követően visszatelepíteni a Kiskunság Nemzeti Park területére, és a Fertő-Hansági Nemzeti Parkba, ahol e faj korábban honos volt.

2. Háttérinformációk

2.1. Általános elterjedés

Az ezüstsávós szénalepke eredeti elterjedési területe a Csendes-óceán ázsiai partvidékétől egészen az Európai atlantikus partvidékig húzódott. Izolátumai kelettől nyugat felé haladva a Japán-szigetektől, Mandzsúrián és a Koreai-félszigeten keresztül az Óvilág mérsékeltövi területein mindenütt megtalálhatók egészen Franciaországig ⁽⁴⁾. Feltehetően állományai még összefüggőek olyan ázsiai erdővidékeken, ahol a növény- és állatvilág még viszonylag háborítatlanul tenyészik.

Élőhelyei változatosak, síkvidéken mindenütt erdőkhez kötöttek: láperdők, ártéri ligeterdők és mocsárrétek vagy tocsogós erdei tisztások, tőzeglápok szegélye. Magasabb tengerszint felett (pl. az Altájban) hegyi fellápokban is előfordul, de ezek a területek is erősen tőzegesek és jó vízellátottságúak.

Az ezüstsávós szénalepke populációi az utóbbi 25 évben Európa-szerte drámaian megfogyatkoztak. Az európai nappali lepkék Vörös Könyve a következőképpen vázolja jelenlegi helyzetét ⁽⁵⁾ :

1. Három országból kipusztult (Bulgária, Németország és Szlovákia);
2. Három országban a populációk 75-100% csökkenést mutatnak (Ausztria, Lengyelország, Ukrajna);
3. Egy országban a populációk 50-75%-os csökkenést mutatnak (Magyarország);
4. Két országban a populációk csökkenése 25-50%-os (Franciaország és Szlovénia);
5. Svájcban egyetlen egy helyen fordul elő ⁽⁶⁾, ahol viszont az állomány stabil;
6. 48 európai országban (ebbe beleértve Törökországot is) nem fordul elő;
7. Szomszédaink közül Románia, Horvátország és Szerbia területén nem él a faj;
8. További négy országból nincsenek megbízható adataink (Fehéroroszország, Lichtenstein, Olaszország és Oroszország).

Areája Európában már a faj leírásakor (1787) is szaggatott volt, de az utóbbi évtizedekben elterjedési területe jelentősen összeszűkült, sok helyen kipusztult vagy erősen veszélyeztetetté vált. A történelmi Magyarországon bizonyítottan a Fertő vidékén és a Hanságban, a Váli-víz mentén (Szár), a Budai-hegység előterében (Óbuda, Rómaifürdő), a Pesti-síkságon (Ördögmalom, Káposztásmegyér), a Peszéri-pusztán és az Ócsai-turjánosok területén, továbbá az Alduna mentén fordult elő ⁽⁷⁾.

2.2. Magyarországi elterjedése és az állomány nagysága

A közelmúltban végzett vizsgálatok során a Hanságban nem találtuk, itt további kutatásokra lenne szükség. A Váli-víz mentén, Budapest környékén és a Peszéri-pusztán élőhelyei megszűntek, 1920 óta nem találták. Ezeken a helyeken a faj előkerülésének esélye igen csekély, mivel a régi élőhelyek nagymértékben átalakultak a természetes szukcesszió vagy az antropogén hatások miatt.

A ismert magyar állomány az Ócsai-turjánosokban található, az Ócsai Tájvédelmi Körzetben és annak közvetlen környezetében, ahol négy nagyobb egyedszámú állomány ismert. Tíz felettre tehető azon előfordulások száma, ahol kisebb egyedszámú állományok vannak ⁽⁸⁾. Ezek az állományok feltehetően egy metapopulációt alkotnak. A legerősebb több száz példányból áll.

2.3. Ökológia

Az ezüstsávós szénalepke Pannóniában speciális élőhely-igénye folytán került veszélyeztetett helyzetbe, amely összefügg a bő vízellátottságú és változatos vegetáció-szerkezetű élőhelyek megszűnésével. Az alsó-ausztriai populáció a pannon flóratartomány szegélyén, magasfüves forráslápban tenyészik (⁹). Ilyen jellegű helyeken él az Ócsai TK területén is: üde láprétek-rétlápok (Á-NÉR besorolás: D1), kiszáradó kékperjés láprétek (D2), alföldi mocsárrétek (D4), patakparti- és láp magaskórósok (D5), égerlápok (J2) és bokorfüzesek szegélye (J3).

A Duna-Tisza közén a Duna-sík és a Kiskunsági-homokhátság érintkezésénél fekvő Turján-vidéken és azon belül az Ócsai TK-ban az élőhelyek azonnal látható specifikuma a rajzási időszakra 60 cm-nél magasabb lágyszárú és a változó formában megjelenő fás szárú növényzet. Az egyes élőhelyek növényzetük fajkészletében akár jelentősebb mértékben eltérhetnek egymástól. A legjellemzőbb élőhelyek a nagy szittyó (*Juncus subnodulosus*), mocsári sás (*Carex acutiformis*) dominálta üde sásláprétek, magas gypű és többnyire zombékoló Molinion társulások az erdőkben vagy szegélyeiken. Az élőhelyeken mindig megtalálhatók reketyefűz, éger, magyar kőris alkotta csoportok. Előfordulhat, hogy nem állnak semmilyen mezőgazdasági hasznosítás alatt sem, ezért spontán cserjésednek. Talajuk minden esetben tőzeges, az év jelentős részében vízzel telített.

A lepkék imágói június 10-e tájékán jelennek meg és július 10-ig a rajzás véget ér. Egyes évek között ebben jelentős különbség lehet. 2003-ban a fentebb említetteknek megfelelően rajzott, míg 2004-ben június 15-e után jelentek meg az első egyedek és június 27-én már véget ért a rajzás. A rajzáscsúcs az élőhely jellegétől függ. Nyíltabb élőhelyen június közepe, míg az erdei tisztásokon elhúzódik további 5-7 nappal. A részpopulációk egyedszáma évente jelentős mértékben ingadozhat. A 2003-2004 években végzett jelölés-visszafogás vizsgálatok alapján elmondható, hogy 2004-ben az előző évben rajzott lepkék egyedszámának alig 10 %-át lehetett megfigyelni. Jelenlegi ismereteink szerint az adott év rajzását az előző év időjárása jelentős mértékben befolyásolja. A 2003-ban bekövetkezett jelentős aszály 2004-ben éreztette hatását. A 2004. év normál csapadék viszonyait figyelembe véve 2005-ben egy „átlagos” évnél kellene következnie.

Az imágók territoriális viselkedésűek, kis mozgáskörzetűek. Gyöngye röptű lepke, szökdécselve repül – hasonlóan a vele egy helyen előforduló tükrös busalepkével (*Heteropterus morpheus*) – és megzavarva a magas fűben, fák cserjék árnyékában keres menedéket. A csak napsütéses időben aktív lepkékkel legjellemzőbben magasfüvű réteken (minimum 60-80 cm-es átlag magasságú), láperdők szélén és tisztásain, vagy turjánosok szegélyén, szélén találkozhatunk. Szeles időben ezek szélárnyékos oldalán mozognak.

Kopula a délelőtti órákban fordul elő. A megtermékenyített nőtény a petéket elsősorban fűfélék leveleinek fonákjára helyezi, elsősorban a gyp közép- és alsó szintjében.

A hernyók kikelésük után különböző fűféléket fogyasztanak, majd hernyó alakban áttelelnék. Tavasszal a hernyók a fűfélékhez képest korábban kifejlődő kétszikűeket részesítik előnyben táplálkozásuk során. Ausztriai, német és svájci adatok alapján a hernyó különféle fűféléken táplálkozik (*Carex*-, *Europhorum*-, *Molinia caerulea*, *Lolium*-

, *Poa*- és *Schoenus*-fajok).⁽¹⁰⁾ Hazai publikációk nincsenek a hernyó tápnövényeivel kapcsolatban, ezek feltehetően mind irodalmi adatok átvételei. ⁽¹¹⁾ A hernyók májusban bábozódnak be és egy hónappal később kelnek ki.

Mindezekből következően ez a lepkefaj több okból is veszélyeztetett: egyrészt igényli, hogy az élőhelyén természetközeli állapotú vízháztartás uralkodjon, másrészt a rétek kezelése során május-augusztus között ne kaszáljanak, mert a lepke rajzásakor magas fűvű gyeget igényel, illetve a hernyó az első időszakban szintén veszélynek lenne kitéve.

A természetvédelem célja az élőhely jelenlegi állapotának a megőrzése és javítása, amely biztosítja az ezüstsávos szénalepke fennmaradását. Ennek eléréséhez elsősorban a rétek eltűnését okozó cserjésedést kell megakadályozni, évente egyszer az őszi időszakban magas fűtarlóval kell kaszálni, és az élőhelyen a vizeket meg kell őrizni.

2.4. Veszélyeztető tényezők és kezelési javaslatok

2.4.1. Cserjésedés

A cserjésedés természetes folyamat eredménye. A környező erdőterületekből a propagulum (szaporító képlet) beszóródik és a jó termőhelyi viszonyok miatt, akár 1-3 év alatt is képes az élőhely jelentős részét meghódítani. A legerősebb állomány élőhelye az 1980-as években még 6 ha kiterjedésű volt, majd 2000-re alig 1 ha cserje nélküli gyepterület maradt meg. Ezt követően a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (DINPI) évente egyre gyarapodó kiterjedésben kezdte élőhely rekonstrukciós célzattal a gyepekről kitermelni a cserjéket. 2003-ban már megközelítette a megtisztított rész kiterjedése a 3 ha-t és további 0,5 ha-ral növelték ezt az ősz folyamán.

2.4.2. Kaszálás

A kaszálás természetvédelmi megítélése jelen esetben pozitív és negatív egyaránt lehet. Rossz időben és helytelen módon történő kaszálás az ezüstsávos szénalepke állományainak drasztikus egyedszám csökkenéséhez vezet, míg egy a lepke igényeihez igazodó kaszálás késlelteti a gyepek bokrosodását, megtartja a gyepek zsombékoló szerkezetét, nem okoz gyomosodást. A láprétek kaszálással történő hasznosítása akkor optimális, ha a kaszálás időpontja szeptember közepe utánra esik, és a zsombékokat nem fejezik le, tehát magas fűtarlóval (minimum 10 cm) vágnak. A lekaszált rendeket rendelkezéssel forgatni csak indokolt esetben javasolt, de használata során a gyepek talaj közeli részét ne érintsék a rendelkezés fogai, mert ezzel a telelésre elhúzódott lárvákat pusztíthatja el. Kaszátlan mozaikok hagyása is fontos.

2.4.3. Kiszáradás

Komoly veszélyt rejt magában az Ócsai TK egész területének lassú, de fokozatos kiszáradása. A folyamatot a Duna szabályozása indította el, amelynek a Duna-Tisza közére gyakorolt drámai hatását csak most kezdjük felismerni. A folyószabályozást követő évtizedekből több botanikai leírás arról tanúskodik, hogy az Ócsai TK igazi lápvidék. Az 1927-ben befejezett Dunavölgyi-főcsatorna jelentős szerepet játszott a terület kiszáradásában és mezőgazdasági művelésbe vonásában. A Turján-vidék ill. az

Ócsai TK azért került el a feltörést, mert a homokhátság és a Gödöllői-dombvidék felől érkező felszín alatti és felszíni vizek nagy mértékben táplálták, és talán még részben táplálják ma is ezt a területet. Az 1960-as évektől az 1980-as évek közepéig tartott a Turján-vidék és a homokhátság teljes kiszáraitását megcélzó csatornaépítés. Ennek végén és az aszályos évek miatt a teljes Turján-vidék természeti állapota erőteljesen leromlott. Ekkor a természetvédelem hathatós tevékenysége folytán a Turján-vidék szinte egésze védelem alá került, és megindult a negatív folyamatok ellen való küzdelem. A csatornák egy részét lezárták, vízelvezető hatásukat részben sikerült megakadályozni. Az elvégzett beavatkozások hatására a láprétek állapota némiképp javult. A vízelvezető árkok nincsenek állandóan lezárva, megszüntetésük komoly akadályokba ütközik, pedig a védett területen a további vízmegőrzésekre csak így van mód. Az üde rétek mostani állapotban történő hosszú távú fenntartása csak akkor képzelhető el, ha a vízmegőrzés a TK minden csatornáján megtörténik.

2.4.4. Gyomosodás

A gyomosodás a kiszáradás hatásaként és a kedvezőtlen területhasználatok - pl. vadgazdálkodási céllal kialakított etetők - miatt jelentkezik. Egy az élőhelyen létesített vadföld, melegágya lehet a tájidegen aranyvessző fajok (*Solidago spp.*) megjelenésének és terjedésének. Az alacsony fűtarlóval történő kaszálás szintén gyomosodáshoz vezethet. A DINPI-nek a lehető leggyorsabban gondoskodnia kell arról, hogy a fokozottan védett lepke élőhelyén a fentebb említett tevékenységek sürgősen megszűnjenek. Az *aranyvessző fajokat* mechanikai úton el kell távolítani és kipusztítani, mert jelenleg még nem fednek akkora területeket, hogy ez ne lenne megvalósítható.

2.5. Természetvédelmi státusz

Az Ócsai TK védett természeti terület, a Duna-Ipoly NP Igazgatóság kezelésébe tartozik.

Az ezüstsávós szénalepke (*Coenonympha oedippus*) a KöM 13/2001-es rendeletével a fokozottan védett rovarfajok kategóriájába tartozik (4. számú melléklet). Eszmei értéke 100.000 Ft.

2.6. Szakértők listája

Dr. Bálint Zsolt, Magyar Természettudományi Múzeum
Ilonczai Zoltán, Bükk Nemzeti Park
Máté András, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
Dr. Peregovits László, Magyar Természettudományi Múzeum
Dr. Ronkay László, Magyar Természettudományi Múzeum
Dr. Varga Zoltán, Debreceni Egyetem

3. A cselekvési program céljai

3.1. Jogszabályi, intézményi és pénzügyi intézkedések megalapozása

Mind az élőhely, mind pedig a faj védett, tehát védelmük jogilag biztosított. Az élőhelyek többsége állami tulajdonban és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében van. Az ezüstsávós szénalepke fokozottan védett rovar, ezért a védelemhez szükséges pénzügyi háttér biztosítása is állami feladat.

3.2. Konkrét fajvédelmi intézkedések és azok célja

- (1) Területvásárlás: Kakucs külterületén ex lege védett lápon fordul elő, egy kisebb egyedszámú szubpopuláció; ezt a 70 hektáros területet javasolt megvásárolni, és természetvédelmi célú kezelésbe vonni.
- (2) Területőrzés: A lepke imágóinak repülési ideje alatt (június folyamán) a területet őrizni vagy legalábbis rendszeresen ellenőrizni kell. Felelős: DINPI.
- (3) Középtávú (2004-2008), konkrét ezüstsávós szénalepke fajmegőrzési lépések kidolgozása az Ócsai TK területére, különös tekintettel az élőhelyek pontos botanikai, vegetációszerkezeti felmérésére (mozaikosság, szálfüvek magassága, kezelések hatása) és a lepkeállomány szerkezetének, térbeli struktúrájának (metapopuláció vagy elszigetelt populációk) és nagyságának, továbbá a hernyó tápnövényének megvizsgálására. A következőket 2005 folyamán kell elvégezni.
  - (a) Fel kell mérni és térképezni a potenciális élőhelyeket botanikai, vegetációszerkezeti és hidrológiai szempontból
  - (b) A bejárt helyeken az ezüstsávós szénalepke jelenlét-hiány vizsgálatát el kell végezni
  - (c) Az állományokat jelölés-visszafogásos módszerrel pontosan fel kell mérni
Kezdő időpont: 2005. április 15. Leadási határidő: 2005. november 15.
Felelős: DINPI. Bevonható partnerintézmény: Magyar Természettudományi Múzeum.
Költségvetés: 1 000 eHUF (megbízási díjak, utazási költségek, egyéb kiadások).
- (4) Ezüstsávós szénalepke állományok élőhely-kezelésének kidolgozása és azok végrehajtása a botanikai és hidrológiai alapon elkülönülő területtípusonként
  - (a) a területek szükség szerinti őrzése
  - (b) vízrendezés azokon az élőhelyeken, ahol ez szükséges és kivitelezhető; a vízelvezető árkokat be kell tömetni
  - (c) cserjeirtás a becserjésedő ezüstsávós szénalepke élőhelyeken, ill. a faj élőhelyének kiterjesztése céljából az arra alkalmas területeken, az egyéb természetvédelmi szempontokkal összeegyeztethető mértékig
  - (d) vadföldek megszüntetése, a vadetető felszámolása és az aranyvessző fajok kiszorítása az érintett területről
Felelős: DINPI
Költségvetés: A rendezendő terület pontos mérete ismeretének hiányában nem felbecsülhető.
- (5) Ezüstsávós szénalepke monitorozó munkacsoport megszervezése és működtetése.

Célja: a fajmegőrzési tervben felvázolt feladatok konkrét megvalósítása: az állományok és az élőhelyek nyomon követése, illetve a javasolt kezelési módszerek (vízgazdálkodás, kaszálattás) megtervezéséhez adatok szolgáltatása és azok kontrollja (pl. a szegélyhatás vizsgálata), szem előtt tartva a faj elterjedésének kiszélesítését, mint távlati célt.

Kezdés: 2006. április 15. Jelentés-leadási határidő: 2008. november 15.

Felelős: DINPI. Külső szakértők (lepideptorológusok) bevonásával.

Költségvetés: 3 000 eFt (megbízási díjak, utazási költségek, egyéb kiadások)

- (6) Az elterjedés kiszélesítése: Fel kell mérni a Kiskunsági és a Fertő-Hanság NP-ok területén a számba jöhető élőhelyeket, és megfelelő egyedszám esetén megkezdeni az újabb állományok kialakítását. Botanikai kutatásokat kell folytatni a Kiskunsági- és a Fertő-Hanság NP-ban, az ezüstsávós szénalepke számára alkalmas élőhelyek felkutatására. Ez lehet párhuzamosan terepi, illetve irodalmi munka. A kutatást csak a 2005-ös eredmények ismeretében lehet elkezdni.

Kezdő időpont: 2006. április 15. Jelentés-leadási határidő: 2006. november 15.

Felelős: a DINPI koordinálásával a FHNPI és a KNPI, a Magyar Természettudományi Múzeum illetve más szakértők (botanikusok) bevonásával

Költségvetés: 800 eFt (megbízási díjak, utazási költségek, egyéb kiadások)

- (7) Ismeretterjesztő füzet az Ócsai TK és környékének értékeiről, különös hangsúlyt fektetve a vízgazdálkodásra és a terület élővilágának diverzítására, ami a víz mennyiségétől és minőségétől függ. Rá kell mutatni a fokozódó sivatagosodásra, a tájidegen növény- és állatfajok megjelenésének veszélyeire.

Felelős: DINPI

Költségvetés: 500 eFt

Kezdés: 2006. január 15. Kiadási határidő: 2006. november 15.

- (8) Botanikai- és nappali-lepke tanösvény létrehozása, cél: a nagyközönséget tanösvényekre terelni, művelődésüket elősegíteni. Ez különösen fontos a nemzetközileg is széles körben ismert és látogatott Madárvárta környékén. Botanikai és nappali lepke tanösvény létrehozása az Ócsai Madárvárta környékén.

Felelős: DINPI

Költségvetés: 2 000 eFt

Kezdés: 2005. szeptember 15. Befejezési határidő: 2006. december 31.

- (9) Az ezüstsávós szénalepke helyzete, a 2005-2008 között végzett kutatások értékelése. Tanulmány elkészítése. Célja: az eredmények értékelése, és ha lehetséges, az áttelepítés megtervezése.

Felelős: DINPI (koordináló szerepben), KNPI, FHNPI, a Magyar Természettudományi Múzeum bevonásával.

Kezdés: 2009. január 15. Tanulmány-leadási határidő: 2009. március 15.

Költségvetés: 150 eFt (megbízási díj és egyéb költségek)

4. Összefoglalás

4.1. Jelenlegi helyzet és feladatok

Az ezüstsávós szénalepke hazánkban már csak az Ócsai TK-ben fordul elő. A populáció nagyságát és struktúráját pontosan nem ismerjük. Nincsenek egyértelmű adataink a faj élőhelyéről, illetve a hernyó tápnövényéről. A területet érő negatív hatások (aszályos évek, rossz vízgazdálkodás, növekvő agglomeráció) hosszú távon minden bizonnyal a faj kipusztulását eredményezik.

Ezért a faj magyarországi megőrzésének érdekében a populáció megerősítésére, és a faj elterjedésének kiszélesítésére kell törekedni.

Ennek érdekében 2005 folyamán igen intenzív kutatásokat kell folytatni az Ócsai TK területén, az adatokat ki kell értékelni, majd középtávú fajvédelmi programot kell kidolgozni.

4.2. Veszélyeztető tényezők

- (1) Rossz vízgazdálkodás
- (2) Rossz területkezelés („vadgazdálkodás”)
- (3) Természetes folyamatok (szukcesszió)

4.3. Természetvédelmi célkitűzések

- (1) Rövid távon: A faj hazai életmenetének, állományának és élőhelyének alapos megismerése, területkezelési terv kidolgozása (2005)
- (2) Közép távon: A faj állományának és élőhelyének nyomon követés, az alkalmazott kezelési módszerek kontrollja (2006-2008)
- (3) Hosszú távon: A faj áttelepítése a Kiskunsági illetve a Fertő-Hanság NP-ba, de ehhez a 2008-ig végzett kutatások alapos kiértékelése szükséges.

4.4. Jogi státusz és a biológiai ismeretek szintje

Az ezüstsávós szénalepke természetvédelmi státusza rendezett, nem igényel jogi intézkedéseket.

Az ezüstsávós szénalepke biológiája a német nyelvterületen közepesen kikutatott. Hazai természetvédelmi intézkedések megalapozásához nem elegendő, mivel a hazai állományok részben más ökológiai körülmények között tenyésznek. Saját kutatásokat kell végezni.

Az Ócsai TK területén élő állományok felmérése és nyomon követése nem történt meg.

4.5. A fajmegőrzési program megállapításainak alkalmazása a természetvédelmi gyakorlatban

Az alsó-ausztriai, erősen veszélyeztetett ezüstsávós szénalepke populáció szempontjából is az állomány nyomon követése, a terület védelme, az élőhely vízháztartása és a megfelelő módon és időben végzett kaszálás a legfontosabb tényezők (12). Svájci populációk esetében csak nagyon kíméletes, minden második évben történő kaszálást vagy enyhe legeltetést javasolnak. A területen a vizet ott kell tartani, a rétet taposni, vagy nehéz járművel áthaladni kifejezetten tilos (13).

Az Ócsai TK-ben a fokozott figyelemmel kísért vízgazdálkodás a faj állományának megerősödését eredményezheti.

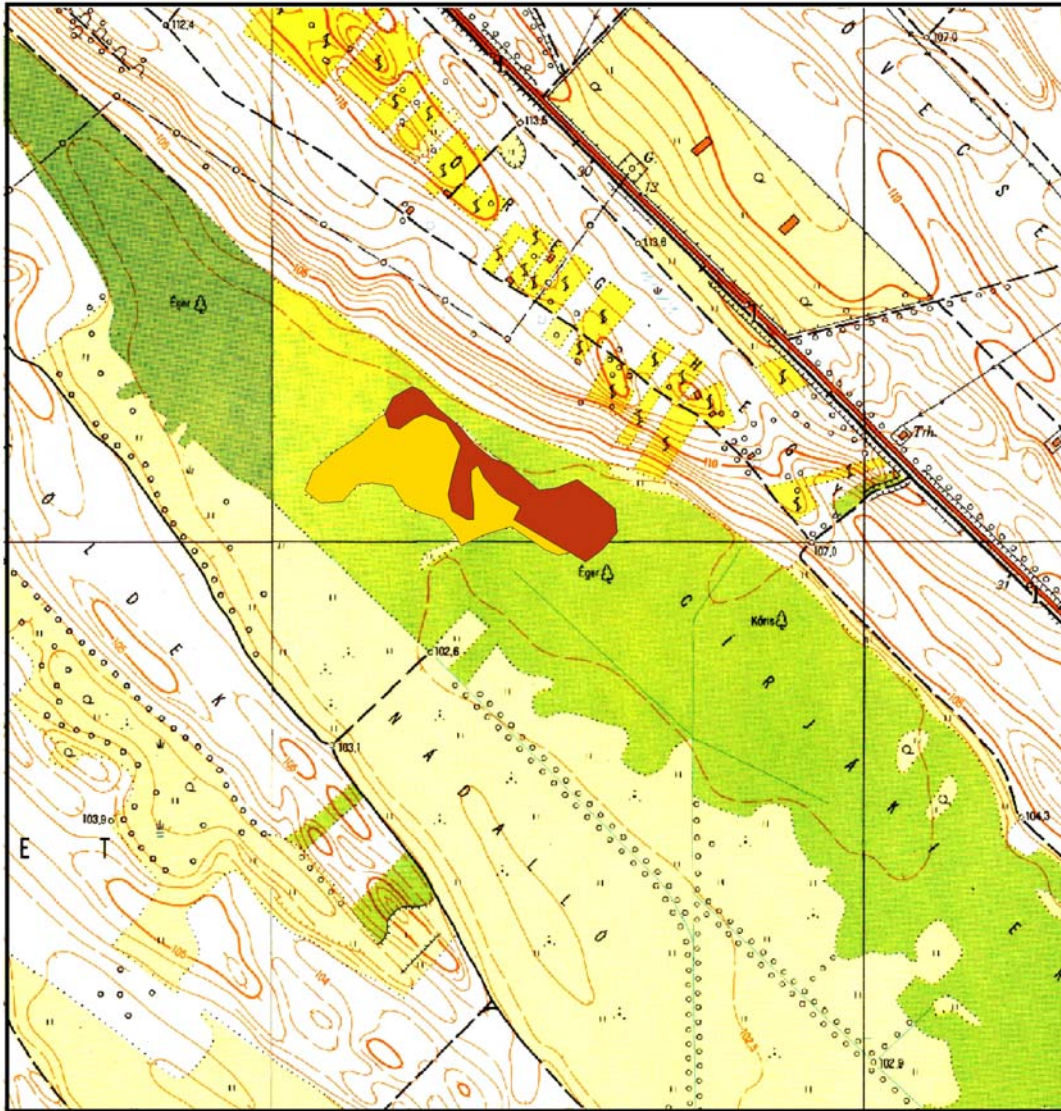
Ennek ismeretében hasonló gazdálkodás folytatódhatna a Kiskunsági- ill. a Fertő-Hanság NP-ok területén, azzal a céllal, hogy az ezüstsávós szénalepkét visszatelepítsék.

Biztosítani kell továbbá a visszacsatolás lehetőségét a kutatási és monitorozási eredmények függvényében.

5. Jegyzetek, irodalmi hivatkozások

-
- ¹ Pp. 38-39, in: Ronkay L., *Lepkék. Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer VII.* Budapest: Magyar Természettudományi Múzeum, 71 pp (1997). P. 9, in: Ilonczai Z., *Országos nappali lepke monitorozás.* Budapest: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal, 16 pp.
- ² P. 208, Varga Z., Kaszab Z. és Papp J.. Rovarok – Insecta, pp 178–262. In: Rakonczay Z. (szerk.), *Vörös Könyv. A Magyarországon kipusztult és veszélyeztetett növény- és állatfajok.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 359 pp. (1999)
- ³ 13/2001 (V.9.) KöM rendelet, 4. Sz, melléklet: Fokozottan védett rovarok.
- ⁴ P. 196, in: Tuzov, V.K.. *Guide to the Butterflies of Russia and adjacent territories* (Lepidoptera, Rhopalocera), Volume I. Sofia-Moscow: Pensoft, 480 pp. (1997).
- ⁵ P. 248, Chris van Sway and Martin Warren. *Red data book of European Butterflies.* Strasbourg: Council of Europe, 183 pp. (1999).
- ⁶ Pp 295-297, Lepidopteren-Arbeitsgruppe. *Tagfalter und ihre Lebensräume.* Basel: Schweizerischer Band für Naturschutz, 516 pp. (1988).
- ⁷ A Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményének és könyvtárának adatai.
- ⁸ A 2002 és 2003-as esztendők során terepbejárás során végzett becslések. Az eddig ismert és sok vizsgálat tárgyát képező Ócsai Madárvárta melletti részpopuláció igen csekély egyedszámú és veszélyeztetett állomány. E faj biológiáját és ökológiai igényeit hazánkban az MTM kutatója Peregovits László vizsgálta, az utóbb említett helyen. A legerősebb állomány a 2003-ban végzett felmérések során került elő. A részpopulációkban 3 alkalommal történt egyedszám becslés. 2003-ban a madárvártai állományban öt hím egyedét számoltak VI.12-én. Ehhez képest, ugyanezen a helyen 1978-ban Bálint Zsolt gyűjtőnaplójában 28 példányt jegyzett fel, amelyekből egy még feltehetően megtalálható hajdani Hreblay Márton érdei lepkegyűjteményében.
- ⁹ Pp. 50-52, in: Höttinger, H. und Pennerstorfer, J. Tagfalter. *Eine Rote Liste der Niederösterreich gefährdeten Arten.* Wien: Amt der NÖ Landesregierung/Abteilung Naturschutz, 128 pp. (1999).
- ¹⁰ P. 51, Höttinger und Pennerstorfer, *i.m.*.
- ¹¹ Pl. p. 161, in: Gozmány L. *Nappali lepkek – Diurna.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 204 pp (1968). Gozmány a hernyó tápnövényei között az *Iris pseudacorus*-t, is felsorolja, ami téves, vö. Höttinger und Pennerstorfer, *i.m.*, p. 51.
- ¹² P. 52, in: Höttinger und Pennerstorfer, *i.m.*
- ¹³ P. 297, in: Lepidopteren Arbeitsgruppe, *i.m.*

Az ócsai cirják-erdei Bodó-sziget

M1:10.000

Bodó-sziget

 Kiszáradó kékperjés láprét

 Cserjés rétek

